

Pariška komuna 1871.

Festini, Karlo

Undergraduate thesis / Završni rad

2020

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Rijeka, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Rijeci, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:186:694605>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-23**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the University of Rijeka, Faculty of Humanities and Social Sciences - FHSSRI Repository](#)

SVEUČILIŠTE U RIJECI
FILOZOFSKI FAKULTET

Karlo Festini
Pariška komuna 1871.
Završni rad

Rijeka, 2020.

SVEUČILIŠTE U RIJECI
FILOZOFSKI FAKULTET

Odsjek za povijest

Karlo Festini

Pariška komuna 1871.

ZAVRŠNI RAD

Preddiplomski studij povijesti – dvopredmetni studij

Mentor: dr. sc. Dubravka Božić Bogović

Rijeka, 6. rujna 2020.

Sažetak

Padom Francuskog carstva tijekom Francusko-pruskog rata je nastala Treća Francuska Republika (1870.-1940.). Prekinuta opsadom Pariza i teškim životnim uvjetima, vlada Republike se odlučuje na mirovne pregovore. Taj korak je u Parizu viđen kao izdaja te jačaju sve prisutnije političke razlike. Odlukom o ukidanju plaća gardistima te premještanjem topova iz Pariza, dolazi do ustanka i građanskog rata koji je predstavio početak Pariške komune, vlade s jakim osjećajem za ulogu radničkog sloja u društvu. Kategorizira je odvajanje Crkve od vlasti, socijalistička vlast, gradska vojska te mješavina stare revolucije s novim socijalističkim elementima. Biva poražena u svim bitkama i naposljetku krvavo ugušena u svibnju 1871. godine.

Ključne riječi:

Pariška komuna, Nacionalna garda, socijalizam, Treća Francuska Republika, revolucija.

Sadržaj

1. UVOD.....	1
2. UVJETI ZA STVARANJE KOMUNE.....	3
2.1. Kraj Drugog Francuskog Carstva.....	3
2.2. Treća Francuska Republika.....	4
2.2.1. Opsada Pariza.....	4
2.2.2. Nepomirljivi Parižani.....	6
2.3. Društveno stanje.....	7
2.4. Političko stanje.....	8
2.5. Uloga ideologije.....	10
3. KOMUNA NA VLASTI.....	10
3.1. Djelatnost Komune.....	11
3.2. Struktura vlasti.....	13
3.3. Nacionalna garda.....	15
3.4. Uloga žena.....	17
3.5. Crkva.....	18
4. KRAJ KOMUNE.....	19
4.1. Borbe.....	19
4.2. Barikade.....	21
5. POSLJEDICE.....	21
5.1. Posljedice za grad.....	22
5.2. Šire posljedice.....	22
6. ZAKLJUČAK.....	24

1. UVOD

Nakon nemarne objave rata Prusima, Napoleon III. biva zatočen, a s njime i Drugo Francusko Carstvo (1852.-1870.) nestaje. Parižani bivaju okruženi neprijateljem te moraju trpjeti izgladnjivanje, hladnoću, nepovezanost s vanjskim svijetom, a time i neznanje o realnoj situaciji države i budućnosti. U zabludi o mogućnosti nastavka rata se rađa animozitet prema novoizabranoj vladi Republike koja se zalagala za mir s Prusima. Nakupljen bijes, višemjesečna patnja, ogroman patriotizam i osjećaj izdaje su doveli do formiranja nove gradske vlade potpomognute socijalističkim političarima.

Komuna nije bila organizirana tvorevina, bila je podijeljena, nesigurna i preambiciozna. U stvarnosti je provođenje njenih mjera išlo jako sporo, ako uopće. Vojna snaga im se sastojala od ljudi većinom bez ratnog iskustva, skupljenih iz potrebe i zajedničkim životom pod opsadom. Zalagali su se u prvom redu za jednakost, pomoć siromašnima, naglasak na ulogu radnog sloja u društvu, odvajanje Crkve od sekularne vlasti i besplatno školstvo, među ostalim.

Pariška komuna je specifičan događaj u francuskoj i široj povijesti koja je bila moguća samo zbog specifičnosti situacija koje su snašle grad neposredno pred ožujak 1871. god. Komuna je rođena iz nezadovoljstva Carstvom, besmislenog rata, teške patnje pod višemjesečnom opsadom, razočaranja u novu vladu Republike i na kraju pukog slučaja da su Parižanke bile na pravom mjestu u pravo vrijeme.

Kao prva radnička revolucija, utabala je put kasnijim socijalističkim naporima te zaživjela kao primjer velikog uspjeha označenog osnutkom vlade bez obzira na njenu kratkotrajnu vladavinu od samo dva mjeseca.¹

U ovoj revoluciji se Pariz još jednom uzdigao kao predstavnik cijele države što je dotada efektivno i bio, no ovog puta bez podrške, štoviše čak i s negativnim stavom ostatka Francuske.

Cilj ovog rada je na pregledan način prikazati povijest Pariške komune 1871. god. To je učinjeno tako što se u prvom dijelu rada opisuju ratni, politički i društveni uvjeti koji su doprinijeli stvaranju posebne situacije koja je dovela do stvaranja Komune. Slijedi opis vlasti, njihovih važnijih odluka i same strukture, Nacionalne garde kao organizacije sigurnosti, uloge koje su žene

¹ Eric Hobsbawm, *Doba kapitala (1848.-1875.)* (Zagreb: 1989), 135.

vršile u gradu tijekom ta dva mjeseca te opis odnosa vlasti i Crkve. Pred kraj se rad koncentrirao na vojni završetak Komune s pregledom važnijih borbi i uloge barikada u revoluciji, a naposljetku sam opisao uže i šire posljedice koje je Pariška komuna prouzrokovala kako svojom stvarnom ulogom, tako i onom mitskom.

Među literaturom koju sam koristio, najviše je od pomoći bila *The Paris Commune 1871* Roberta Tombsa jer daje veoma detaljan pregled Komune te *Revolutions: 1871-1917* Allana Todda ne samo zbog svog sadržaja, već i zato što su uočljiva oprečna mišljenja Tombsu što olakšava kritičnije sagledati pojedine događaje. Također, zapisnik 31 sjednice je uvelike omogućio doživjeti odluke i doživljaj Pariške komune s gledišta tadašnjih suvremenika i vlasti.

2. UVJETI ZA STVARANJE KOMUNE

Glavni uzrok koji je doveo do nastanka Komune je, bez ikakve sumnje, rat između Francuske i Pruske koji je prouzročio ogroman domino efekt: pad Drugog Francuskog Carstva (1852.-1870.) porazom kod Sedana (1. rujna 1870.), nastanak Republike te, kao činjenica koja je najviše utjecala na animozitet Parižana, opsada glavnog grada. No nije samo to uvjetovalo nastanak Komune. Važno je proučiti i druge faktore kao što su značaj samog grada koji je odvojio Parižane od ostatka Francuske politički, kulturno i ekonomski; rast grada, hausmanizacija, političke ideologije i društveno stanje Pariza.

2.1. Kraj Drugog Francuskog Carstva

Tijekom svoje vladavine, Napoleon III. (predsjednik 1848.-1852., car 1852.-1870.) se stalno oslanjao na plebiscite koji su dokazivali njegovu popularnost u narodu i u isto vrijeme legitimizirali njegove postupke. Ta taktika mu je služila do samog kraja: samo dva mjeseca prije objavljivanja rata Pruskoj je narod izglasao ogromnom većinom da podržava careve liberalne reforme.² Međutim, unatoč pozitivnom odazivu na izborima, Parižani su bili sve više protiv Cara kako su godine prolazile. Popuštanje pritiska na javna okupljanja i popuštanje kontrole novina 1868. godine su dopustile republikancima, odnosno carskoj opoziciji, da se izjasni putem tiska, i to često revolucionarnim jezikom.³

Kandidatura Hohenzollerna na španjolsko prijestolje je razjarila tvrdoglavu francusku vladu koja je zahtijevala povlačenje kandidature te nerazborito nasjela na provokacije Bismarcka. Kako su Prusi odbili sve zahtjeve Francuza, Napoleon je objavio rat Pruskoj 19. srpnja 1870. godine.⁴ Iako nije potpuno jasno zašto je car reagirao tako nepromišljeno, jedan od razmatranih razloga je upravo taj što je, unatoč pozitivnim plebiscitima, bio svjestan svog narušenog ugleda, pogotovo zahvaljujući katastrofalnoj meksičkoj ekspediciji 1867. god. (kao i općenito

² Jean Carpentier i François Lebrun, *Povijest Francuske* (Zagreb: Barbat, 1999), 222.

³ Robert Tombs, *The Paris Commune 1871* (London-New York: Longman, 1999), 31-33.

⁴ Isto, 42.

nezadovoljstvo njegovom vanjskom politikom koja je ostavila Francusku izoliranom),⁵ pa je smatrao da će ratom povratiti svoju čast.⁶ Rezultat je bio suprotan.

Francuska vojska nije izdaleka bila u stanju pobijediti nadmoćnije Pruse. Neorganizirani vojnici su nailazili samo na poraze koji su kulminirali bitkom kod Sedana, niti dva puna mjeseca otkad su samouvjereni proglasili rat. Katastrofalan poraz je zapečaćen zarobljivanjem Napoleona skupa s njegovih 100.000 ljudi.⁷ Pad Napoleona III. je označio i kraj samog Carstva.

2.2. Treća Francuska Republika

Samo tri dana nakon, 4. rujna, narodna gomila u Parizu je nahrupila ka gradskom poglavarstvu u Hotel de Villeu. Predvođeni republikanskim zastupnicima grada, proglasili su Treću Francusku Republiku (1870.-1940.). Osobe koje su se u tim trenucima našle na čelu novoosnovane Vlade narodne obrane su bili umjereni republikanci i radikalisti od kojih i Leon Gambetta, poznat po tome što je inzistirao na nastavku rata. Za predsjednika je izabran antibonapartist Jules Trochu.

Iako su mnogi preuranjeno pomislili da je carev pad označio i potencijalni kraj ratu, grdno su se prevarili. Bismarck je zahtijevao predaju bogatih i čuvenih francuskih pokrajina Alsace i Lorraine na što Francuzi nisu mogli pristati,⁸ ali pretimidna Vlada narodne obrane nije mogla napraviti ništa u ratu što bi završilo boljim rezultatom no dosada.⁹

2.2.1. Opsada Pariza

Prusi su silom uzeli što su smatrali da im pripada i uznapredovali prema glavnom gradu Francuske ispred koga su se zaustavili. Dana 19. rujna je započela višemjesečna opsada Pariza koja je itekako zapečatila stav mnogih stanovnika. Pošto su shvatili da se ne isplati napadati brojnije pariške postrojbe i riskirati smrt mnogih vojnika, Prusi su odabrali duži put ka pobjedi:

⁵ Allan Todd, *Revolutions: 1789-1917* (Cambridge: Cambridge University Press, 2006), 27.

⁶ *Povijest 14: industrijalizacija i nacionalne revolucije (1848.-1871.)* (Zagreb: Jutarnji list, 2008), 296.

⁷ Carpentier i Lebrun, *Povijest Francuske*, 223.

⁸ Tombs, *The Paris Commune 1871*, 43.

⁹ Todd, *Revolutions: 1789-1917*, 27.

okružili su grad, prekidajući im komunikaciju s ostatkom zemlje kao i bilo kakvu opskrbu. Time su bili na putu da izgledne 2,2 milijuna stanovnika glavnog grada.¹⁰

Izoliranost od ostatka svijeta je garantirala da prije ili kasnije psihički i fizički slomi Parižane. Nije bilo potrebno previše vremena da se osjeti stvarna patnja života pod opsadom. Ljudi su bili primorani oslanjati se na javnu raspodjelu hrane, pogotovo nakon što su zalihe naglo pale unutar mjesec dana od početka opsade. Čini se da od svih namirnica jedino riže i vina nije znatno nedostajalo. S druge strane, mnogi su u oskudici pribjegli životinjama u divljini, ali i kućnim ljubimcima i životinjama iz zooloških vrtova kao izvoru prehrane. Tako je broj konja u gradu pao za dvije trećine. Ovakva situacija je puno razumljivija kada se uzme u obzir veliko povećanje cijena hrane i drugih potrepština. Bol te gladi je višestruko pojačana bojazni od nadolazeće jake zime. Tijekom temperatura koje su padale ispod ništice, a bez mogućnosti grijanja, upale pluća, a onda i tuberkuloza, boginje te tifus su bili neminovni. Uglavnom su umirali najmlađi i oni najstariji, dok su mnogi pribjegli krađi, kako hrane, tako i ogrijeva.¹¹

U takvoj beznadnoj situaciji, mnogi su ipak našli utjehu u vjerovanju da će se van grada formirati nove postrojbe koje će ih naposljetku spasiti tog pakla. Takva pomisao je naglašena i znanjem da je Leon Gambetta još 7. listopada poskrivečki napustio grad u potrazi za pojačanjem, no nisu mogli znati kako ta potraga napreduje pošto im je komunikacija bila limitirana na korištenje goluba pismoša i balona.¹² Ta vjera u spasenje je rezultirala i pokušajem probijanja pruskih četa 19., a onda i 30. studenog, no temperatura od -14 stupnjeva ih je natjerala na povlačenje s gubicima od 10 000 ljudi ubijenih ili ranjenih.¹³

Prusi, primorani da na neki način slome Parižane potpuno, počeli su s bombardiranjem početkom siječnja. Do tada je Vlada podržavala stav građana koji se vodio mišlju „radije smrt nego predaja,“ što je i Gambetta podržavao iz Bordeauxa,¹⁴ no tjedni bombardiranja su ih natjerali da ipak otvoreno zatraže primirje, što se i dogodilo 28. siječnja s rokom od 21 dana.

¹⁰ Isto, 47.

¹¹ Tombs, *The Paris Commune 1871*, 50-55.

¹² Isto, 51.

¹³ Isto, 57-59.

¹⁴ Carpentier i Lebrun, *Povijest Francuske*, 225.

2.2.2. Nepomirljivi Parižani

Tijekom dvadeset i jednog dana primirja, mnogi Parižani su pobjegli iz grada, dok je ostatak napokon dobio toliko dugo očekivane i potrebne zalihe. Međutim, iako su se ljudi napokon mogli najesti i zagrijati nakon više mjeseci patnje, svejedno je vladalo veliko nezadovoljstvo zbog toga što su se osjećali izdanima. Predaja nije bila tema koja se mogla samo tako zapodjenuti u Parizu tih mjeseci. Toliko su već pretrpjeli, a sada su morali još i proživjeti sramotu (simboličnog) zauzimanja grada.¹⁵

Uslijedili su izbori za Nacionalnu skupštinu koja bi imala zadatak sa (sada već) Nijemcima pregovarati o uvjetima mira. Izbore je zahtijevao sam Bismarck jer je smatrao da bi bilo nedostojno pregovarati s vladom koja je na vlast došla putem ustanka.¹⁶ Članovi koji su izabrani u skupštinu 8. veljače su većinom bili konzervativci koji su težili završetku rata. Nasuprot 150 izglasanih republikanaca je stajalo 400 rojalista.¹⁷ Ovo je pokazalo koliki je zapravo postojao jaz između urbanog Pariza i ruralnih dijelova Francuske koji više nisu ostajali pasivni. Naime, Pariz je glasao većinom republikanski, među ostalima su izabrani bili Gambetta i Victor Hugo.¹⁸

Novi čelnik izvršne vlasti postao je Adolphe Thiers, konzervativac na vrhuncu svoje popularnosti. Već nategnuti odnosi s građanima glavnog grada su postali još gori jer su se ljudi počeli bojati da će se ukinuti plaće članovima Nacionalne garde od kojih je živjelo mnogo stanovnika, a koje su ih praktički spašavale tijekom opsade. Također je postojala prijetnja i od ukidanja odgoda plaćanja renti. Tenzije su još više porasle nakon odluke da Nacionalna skupština ipak zasjeda u Versaillesu jer su ocijenili da je pariška okolina prenepredvidljiva i nekontrolirana da bi se moglo bezbrižno tamo zasjedati. Naravno, Parižani su to shvatili kao veliku uvredu, kao i potvrdu da je Skupština puna urotničkih monarhista.¹⁹

Događaj koji je prelomio odnose Parižana s vladom u Versaillesu se ticao topova pod kontrolom Nacionalne garde u gradu, odnosno pokušaja razoružavanja Garde. Nakon neuspjelog mirnog pokušaja preuzimanja topova, Thiers se odlučio na zanimljivu taktiku. Odluka je pala na iznenadnu zapljenu, ali su njegovi vojnici uhvaćeni na djelu te se ubrzo dogodio pravi ustanak.

¹⁵ *Povijest 14*, 299.

¹⁶ *Povijest 14*, 299.

¹⁷ Tombs, *The Paris Commune 1871*, 62.

¹⁸ *Povijest 14*, 300.

¹⁹ Tombs, *The Paris Commune 1871*, 66.

Thiersovi generali su bili prisiljeni na povlačenje u Versailles. Tombs daje zanimljiv zaključak za odupiranje naroda u tolikim razmjerima. On kaže kako su razlozi trostruki: politički razlog je taj što su Parižani smatrali taj postupak obranom republike koja bi jedina stvarno zastupala narod, ekonomski je motiv obrane gardista koji su, kako je već navedeno, predstavljali i ekonomsku moć građana, ali je to bila i obrana njihove građanske časti od ruralne vlade koja si dozvoljava da nenajavljeno napada glavni grad.²⁰

Uspjeh Parižana 18. ožujka je uvjetovan i odlaskom mnogih konzervativaca iz grada nakon kraja opsade, odbijanja poslušnosti ostatka vojnika²¹ te su tako prepustili grad na milost i nemilost ustanicima koji su uskoro pokret pretvorili u revoluciju.

2.3. Društveno stanje

Pariz je od sredine stoljeća doživio ogromne brojke doseljenika iz seoskih predjela Francuske u potrazi za poslom. Nažalost, mnogi su samo proživljavali nezaposlenost na drugom mjestu pošto se nisu uspjeli prilagoditi urbanom životu i potrebama. Kao rezultat masovnog doseljavanja, stanovništvo Pariza je poraslo za preko pola milijuna ljudi do početka Komune.²² Logično je da je dolaskom nezaposlene mase samo nastao veći jaz između siromašnih i bogatih, što je zauzvrat dovodilo i do ogorčenosti radnog staleža, što je pogotovo istinito tijekom opsade.

Nezaposlenost je opstala unatoč jakoj industrijalizaciji Pariza. Upravo koliki broj radnika je ta industrijalizacija privukla u glavni grad dokazuje činjenica da je preko petine radnika cijele države prebivalo u Parizu.²³ Napoleon III. je za vrijeme svoje plebiscitarne diktature pokušao i poboljšati živote i radne uvjete radnika. Kvalificirana manjina među njima je od 1852. god. i osjetila poboljšanje u plaći što im je omogućilo da se ne moraju pretjerano brinuti što će jesti na dnevnoj bazi. No većina nije vidjela neku razliku te su krenule serije štrajkova pred početak

²⁰ Tombs, *The Paris Commune 1871*, 67.

²¹ Isto, 67-68.

²² Todd, *Revolutions: 1789-1917*, 14.

²³ Tombs, *The Paris Commune 1871*, 14.

Francusko-pruskog rata.²⁴ Ta činjenica je važna s obzirom da je komunarski pokret ujedno i pobuna radnika.²⁵

Veoma važan faktor koji se dira u jaz staleža, ali i rekonstrukcije grada koja je upravo i dizajnirana na način da oteža ustanke, pogotovo prepoznatljive barikade postavljane po cijelom gradu kao 1830. godine. To je hausmanizacija. Gorges Haussmann, prefekt Seine do 1869. god. je bio zadužen za rekonstruiranje tijesnog, uskog i prljavog središta koje ne samo da je bilo nezdravo zbog loše kanalizacije, manjka vodovoda i skupljanja siromašnijeg stanovništva često u higijenski lošijem stanju, nego je bilo i pravi labirint uskih ulica koje su omogućivale podizanje efikasnih barikada koje su se mogle relativno lako braniti. Rušenjem i potom izgradnjom širokih avenija i trgova se smanjila opasnost ustanaka u gradu. Naravno, projekt je imao veliku pozitivnu stranu, a to je da je dnevni život postao puno zdraviji, opskrbljenost vodom i bolja kanalizacija su se velikim dijelom pobrinule za to, ali su s druge strane cijene stanovanja i potrepština porasle. Došlo je do razdvajanja društvenih slojeva u razne distrikte. Tako su istočni, sjeverni i južni distrikti postali radni i industrijski distrikti prožeti jeftinim kućama i radionicama i nastanjeni nepismenim i siromašnim radnicima.²⁶ Razlika između bogatih i siromašnih je samo porasla tijekom opsade jer su si oni imućniji ipak mogli priskrbiti hrane kada su cijene iste naglo porasle, kao i goriva za grijanje i kuhanje. To je naravno moralo izazvati ljubomoru i ljutnju među ljudima koji su se posebno ljutili na pekare koje su pekle kruh posebno za svoje bogate mušterije.²⁷

2.4. Političko stanje

Kao što je već rečeno, republikanski nastrojen Pariz već dugo vremena nije bio zadovoljan Carstvom, a pogotovo Napoleonovom vanjskom politikom, ali je rat s Pruskom bio presudan za produbljenje političkih razlika u državi. Pariz je do tada praktički bio glavni faktor, odnosno predstavnik cijele države, u odlučivanju u državi i formi vladanja. Udarac realnosti je nastupio nakon što su umjereni republikanci Vlade narodne obrane proglasili izbore za Skupštinu u kojoj je ostatak Francuske nadglasao Pariz. Naravno, ni sam grad nije bio ujedinjen, što je i dokazano

²⁴ Todd, *Revolutions: 1789-1917*, 14.

²⁵ Hobsbawm, *Doba kapitala*, 136.

²⁶ Tombs, *The Paris Commune 1871*, 21-25.

²⁷ Isto, 54.

odlaskom Skupštine u Versailles. U gradu su nastale podjele ljudi na konzervativce, ljudi koji su za mir i povratak monarhiji i ljevičara, pobornika nastavka rata i republike.

Parižani su teško prihvaćali ovakvu situaciju kao ljudi u koje je bila usađena tradicija revolucije. Bile su svima poznate priče kako su njihovi revolucionarni preci okrenuli situaciju u svoju korist ustankom protiv vlasti. Nije teško zamisliti da su tadašnji građani baštinili stav da je njihovo pravo maknuti vlast koja im nije po volji.

Koliko su se komunari smatrali nasljednicima čuvene revolucije 1789. god. predočava u prvom planu samo korištenje imena Komune – revolucionarne pariške vlade iz 1792. god., pa im je i sjedište bilo na istom mjestu, Hotel de Villeu. Nadalje su preuzeli i revolucionarni kalendar koji ih je smjestio u 79. godinu²⁸ te se stalno pozivali na „naše očeve iz 1792.“²⁹

No 1871. god. nije bilo narodnih stranaka s jasnim programima, a ubrzani postupak izbora u veljači nije ni dopustio kampanje eventualnih stranaka,³⁰ ali su zato politički aktivisti itekako bili aktualni. Još tijekom opsade su se organizirali razni politički klubovi, a na samom početku Republike, 5. rujna 1870. god., su neki aktivisti već tražili izbor lokalne vlade, a nedugo zatim i komunu. Dana 15. rujna su njihove ideje osvanule u obliku *affiche rougea* („crvenog postera“). Ovakvi aktivisti su širili navedeni mentalitet borbe do smrti i duh patriotizma. Vjerovali su da mogu potući Pruse nadmoćnim brojkama te su jako zamjerali vladi što nisu reagirali (iako je vlada vjerojatno dobro procjenjivala da su pariške snage nedovoljno istrenirane za takav pothvat) te su ih čak i optuživali za kukavičluk i izdaju.³¹ Oni su ujedno i ti koji su tjeroali Vladu narodne obrane da podržava mentalitet borbe do samog kraja koji ovi šire govorima, pamfletima i sličnim sredstvima tijekom opsade. Za primjer apsurdna takvog zavaravanja, na drugi *affiche rouge* od 6. siječnja u kojem se kritiziraju vojni neuspjesi, general Trochu odgovara sličnim sredstvom kojim proglašava da predaje neće biti,³² samo da bi se predali nekoliko tjedana nakon toga.

²⁸ Isto, 13.

²⁹ Isto, 73.

³⁰ Todd, *Revolutions: 1789-1917*, 52.

³¹ Tombs, *The Paris Commune 1871*, 44-48.

³² Isto, 57-59.

2.5. Uloga ideologije

Treba odmah napomenuti da je Komuna uglavnom bila odgovor na rat, opsadu i navodnu izdaju vladajućih ljudi, za razliku od prijašnjih revolucija koje su pogonile prave ideologije. Komuna nije niti nastala izrazitom željom revolucije, niti je stanje u gradu bilo revolucionarno nastrojeno unatoč političkoj aktivnosti unuta njega. Ta aktivnost je uglavnom poticala patriotizam u ljudima, ali ne i naročito revolucionarni duh. Iako ljudi nisu bili podjareni revolucionarnim ideologijama, one su svejedno postojale, ma koliko manjinsku potporu imale, i utjecale su na smjer Komune. To su u prvom planu bili blankisti, prudonisti, (neo)jakobinci te marksisti (odnosno podržavatelji Prve internacionale), dok je izvjestan utjecaj imala i ideologija anarhizma.³³

Unatoč rečenom, period Komune se može gledati i kao socijalistička revolucija zbog težnji vlade da regulira privredu i koncentriranju na radno stanovništvo, koji su ipak činili ogroman dio pobunjenih i pobornika Komune, dok vjerojatno ideja samoupravljanja kooperativnom proizvodnjom najbolje dočarava postojeći socijalistički duh.³⁴

Tek nakon 18. ožujka se upriličila jasnija slika jakobinaca, blankista i ostalih grana među revolucionarima te su primjetno činili veliki dio Vijeća Komune.³⁵ Pomalo paradoksalno, pobornici raznih socijalističkih ideologija nisu imali veliku podršku u narodu. Tako su, na primjer, Blanquija izviždali na demonstraciji 8. listopada 1870. god.³⁶ Ukratko, „crveni“ ideolozi su stali na čelo glavne organizacije grada iako sam grad nije nužno bio priklonjen njihovim ideologijama.

S time na umu, Komuna je prihvatila socijalističku crvenu zastavu kao svoj simbol. Pariške novine su to objasnile tako što su trobojnicu nazvale sramotnim simbolom koji je okaljani Srpanjskom monarhijom i Carstvom.³⁷

3. KOMUNA NA VLASTI

Tijekom svog kratkog vijeka, Komuna nije mogla izvršiti neke stvarne revolucionarne reforme niti ostaviti stvarne promjene u zakonodavstvu ili strukturi vlasti, ali jesu pokušali

³³ Todd, *Revolutions: 1789-1917*, 38-39.

³⁴ Hobsbawm, *Doba kapitala*, 136.

³⁵ Todd, *Revolutions: 1789-1917*, 53.

³⁶ Tombs, *The Paris Commune 1871*, 47.

³⁷ Isto, 77.

sprovedbi razne revolucionarne zakone te se može reći da ih je pogonila velika ambicioznost. Zbog neorganiziranosti, ali i same kaotične situacije usred koje su se nalazili, dolazilo je do ishitrenih odluka, često uzrokovanih potrebom za brzom improvizacijom. Treba ipak imati na umu da su sjednice, rasprave i odluke rađene tijekom građanskog rata i ponovne opsade, a vlast su držali ljudi koji se nisu prije nalazili na sličnim pozicijama i s različitim ideološkim i političkim stajalištima.

Kroz trajanje Komune, Vijeće se zapravo trudilo držati vlast u svojim rukama, unatoč silnim izjavama o vladavini naroda. Podjele raznih dužnosti su im naposljetku pasale ako se krajnja odluka pitala njih, a svake važnije ili snažnije organizacije poput Centralnog komiteta ili Komiteta javnog spasa, kojeg su sami i stvorili, bi se suptilno pribojavali zbog eventualnog gubitka vlasti.

S druge, pozitivne, strane, trudili su se doći do raznih rješenja koja bi olakšala živote siromašnom stanovništvu (iako su se ponekad licemjerno odnosili prema njima, kao u slučaju prosjačenja, kojeg su smatrali nedostojnim i zabranili ga),³⁸ kao i radnicima Pariza.

3.1. Djelatnost Komune

Nakon pobjede na Montmartreu 18. ožujka uslijedili su neodlučni pregovori. U načelu Parižani nisu htjeli građanski rat, a čini se ni da Centralni komitet nije bio siguran u vlast koja mu je najednom pala u krilo. Ono što jesu htjeli je bila autonomija Pariza unutar Francuske Republike. U realiziranje prvog dijela plana su krenuli 25. ožujka kada su isplanirali organizaciju gradskih izbora koji su se trebali održati sljedeći dan. Umjereni i desničari, istog mišljenja kao i versajska vlada koja se protivila takvom činu, bojkotirali su izbore. Rezultat je naravno bio na strani revolucionara. Tri dana nakon izbora je vlast preuzela Komuna, odnosno Vijeće Komune, koja se sastojala od 66 članova.³⁹ Iako je navodno 10 000 glasova pjevalo marseljezu pri inauguraciji Komune 28. ožujka,⁴⁰ suzdržani glasovi pri izborima su itekako upućivali na razjedinjenost grada.

Već u prvom tjednu svoje vladavine, Komuna je objavila niz dekreta kojima su nakanili rekonstruirati kompletnu sliku Pariza. Među ostalim su odvojili Crkvu od države, ukinuli policiju i stalnu vojsku, zabranili slušanje zapovjedi iz Versaillesa te proglasili maksimalne plaće od 6000

³⁸ Andrija Dujčić et al, ur., *Pariška komuna – originalni zapisnik 31 sjednice* (Zagreb: Centar za aktualni politički studij, 1971), 204.

³⁹ Tombs, *The Paris Commune 1871*, 68-69.

⁴⁰ Isto, 75.

franaka za javne službenike. Za ovu plaću je Marx tvrdio da je radnička plaća, ali Tombs tvrdi kako je prosječni radnik zarađivao godišnju plaću od oko 1 500 franaka, daleko manje od propisanog maksimuma koji bi više odgovarao plaći tadašnjeg pukovnika.⁴¹

Interesantno, Vijeće je odbilo predložak koji bi proglasio namjeru direktne demokracije putem izbora svih službenika i s konstantnim sastancima svih razina vlasti i stalnim uplitanjem građanstva u odluke vlasti. Umjesto toga su prihvatili i objavili predložak 30. ožujka u kojem naglašavaju negativnost „monarhističke“ vlade u Versaillesu i traže podršku građana za trenutni režim.

Dana 19. travnja su objavili svoju Deklaraciju koja donekle sadržava njihov program, ali je jako nejasna. Ponavljaju optužbe protiv Versaillesa te inzistiraju na apsolutnoj autonomiji Pariza što bi uključivalo ekonomsku, sudsku i administrativnu samostalnost te vlastito odlučivanje o pitanjima sigurnosti, odnosno policije i školstva. Također napominju kako bi se takav princip komune trebao proširiti i na ostale gradove,⁴² dakle potpuno zanemarujući činjenicu da su pokušaji osnutka komune u Lyonu, Toulouseu, Marseilleu, Saint-Etienneu i Narbonnei vrlo lako ugušeni od 23. do 26. ožujka⁴³ jer je ipak fenomen Komune posebno vezan za slučaj samog grada i situacije u kojoj se nalazio kada je ona osnovana, odnosno uvjeta koji su im to omogućili. U Deklaraciji se komunari ujedno predstavljaju i kao još jednom predstavnici koji pate u ime cijele Francuske s ciljem očuvanja Republike i protestiraju protiv neprijateljskih optužbi da se Pariz nameće na čelo države.⁴⁴ Naposljetku je možda najuočljivije ponavljanje teženja ka potpunoj slobodi građana, njihovog glasa, obrane interesa i prava na okupljanje. No to je isto kontradiktorno s njihovim odlukama zabrane opozicijskog tiska ili cenzuriranja Službenih novina.⁴⁵

Do 18. travnja sjednice nisu bile direktno dostupne javnosti. To se promjenilo kada su dopustili da Službene novine prenose zapisnike, ali ne u cjelini. Veliki dio tih sjednica se održavao u tajnosti, tako da ne daju ključne informacije o kojima se raspravljalo. Ono što je objavljivano su često bile identične teme o kojima se iznova i iznova pričalo. Teško je zamisliti ogroman interes građana koji čita u Službenim novinama raspravu o tome kako Službene novine ne prenose vjerno

⁴¹ Isto, 87.

⁴² Tombs, *The Paris Commune 1871*, 217.

⁴³ *Povijest 14*, 302.

⁴⁴ Tombs, *The Paris Commune 1871*, 218.

⁴⁵ Dujčić et al, *Pariška komuna*, 68.

rasprave sjednica, na što se i sveo veliki broj tih sastanaka. S druge strane, oštro su se zalagali za pojeftinjenje tih novina kako bi bile dostupne svim građanima, a posebno gardistima, no nikako nisu mogli zaobići problem koji predstavlja privatno vlasništvo Službenih novina. Mnogi su na to zahtjevali da se ukine privatizacija te da se te određene novine učini narodnim vlasništvom⁴⁶ – očita poveznica sa socijalističkim pokretima. Drugi su više naginjali tome da se trošak koji bi išao na raspodjelu novinskih izdanja glasačima ili gardistima pokrije budžetom Komune, no kao i velika većina njihovih debata i odluka, ni ova nije doživjela svoje ostvarenje.

Usto, sjednice su često bile prekidane raznim obavijestima, pridošlicama s novostima o stanju na bojištu i sličnim događajima. Isto tako su same rasprave bile neorganizirane, a nerijetko su uključivale i nadglašavanje sugovornika bukom kako bi ih spriječili da iznesu suprotno mišljenje od vlastitog. To vjerojatno već dovoljno ukazuje na razjedinjenost vlasti kao i da su jednakost, sloboda izražavanja, kao i demokracija, bile samo na površini ili samo teorije za koje su uspjeli sami sebe uvjeriti da ih provode.

Kako su i sami shvaćali da su neiskusni i nedovoljno organizirani, često su otvoreno izražavali svoje nesigurnosti o vođenju Komune, preispitali već donesene odluke te upozoravali jedni druge na nedovoljnu uključenost naroda, samovolju Vijeća, njihovu pristranost i neznanje u provođenju dekreta kao i obnašanja pri političkim sastancima.

Posljednji sastanak je održan 21. svibnja, nakon čega su se formirali u manjim grupama te nalazili na različitim mjestima uslijed invazije versajske vojske.

3.2. Struktura vlasti

Vijeće komune, ili popularno samo Komuna, se sastojalo od 66 članova. Odmah po proglašenju vlasti, 29. ožujka su proglasili sedmeročlanu izvršnu komisiju te dodatnih devet komisija. Ove komisije su otprilike odgovarale ministarstvima, no tog pojma su se komunari pribojavali.⁴⁷ Komisije su bile sljedeće: komisija za rat, financije, ishrana, vanjski odnosi, rad i promet, pravosuđe, javne službe, prosvjeta i javna sigurnost. Za svaku komisiju je bio odgovoran delegat. U teoriji je iskušana uprava komisija po ovakvom principu: delegat ima svu moć da djeluje

⁴⁶ Isto, 69.

⁴⁷ Tombs, *The Paris Commune 1871*, 81.

kako on odredi da je najbolje dok sama komisija nadgleda postupke delegata i prijavljuje sve Komuni koja može odlučiti smjeniti delegata ako su dokazi protiv njega dovoljno jaki.⁴⁸

Pod komisiju vanjskih odnosa je spadala obaveza eventualnih potreba da se sporazumije s Prusima i ostalim vanjskim silama, kao i s ostatkom Francuske, odnosno vladom u Versaillesu. Javna sigurnost je podrazumijevala policiju, no kako je policija ukinuta, to se ticalo policijskih dužnosti Nacionalne garde.⁴⁹

Ovakav sustav nije dugo trajao jer je naraslo nezadovoljstvo izvršnom komisijom koja nije izvršavala dekrete koje bi Vijeće propisalo. U nadi da će to činiti ljudi koji su i odgovorni za samo donošenje propisa, 20. travnja je ponovno izabrana između članova komisija, no ni ta taktika nije funkcionirala. Dana 1. svibnja je osnovan Komitet javnog spasa koji bi se sastojao od pet članova koji nemaju veze s komisijama. Nadležnost ovog Komiteta je još jednom provođenje dekreta, ali bi i kontrolirao i nadzirao ostale važne organizacije, a kako je naglasio jedan od komunara: i da progoni i kažnjava izdajice.⁵⁰

Osnatak Komiteta javnog spasa je doveo do nepopravljivog raskola unutar Vijeća. Manjina zastupnika je izuzeta iz Komune zbog neslaganja oko uloge Komiteta za kojeg su smatrali da preuzima praktički svu vlast te time vijećnici prebacuju svoje dužnosti, koje su im omogućene demokratskim izborom, na novu organizaciju s odabirom koje javnost nije imala nikakve veze. Ta manjina je otišla tako daleko da je objavila i svoj manifest u novinama u kojem izjašnjavaju svoje nesuglasice s ostatkom Komune. Većina je na sve to reagirala kao da je su članovi manjine izdajice te im dopustila ponovno sudjelovanje u vijećanju jedino ako se odreknu tog manifesta i podrže većinu. Ne treba ni isticati koliko je to nedemokratsko rješenje bilo.

No ni ovi odabranici izvršne vlasti se nisu pokazali sposobnima. Dekreti su se nastavljali tiskati u Službenim novinama, ali se nijedan nije primjenjivao u stvarnosti. Nakon samo tjedan dana su i oni smijenjeni, a novi članovi su stavljeni na njihovo mjesto.

Zanimljiva institucija koja je opstala je Centralni komitet nacionalne garde. Oni su trebali prepustiti vodeće mjesto Komuni, ali su se ipak zadržali i s vremenom tvrdili posebna prava kao predstavničko tijelo garde. Komunarima oni nisu predstavljali neku značajnu prijetnju, ali su se

⁴⁸ Dujčić et al, *Pariška komuna*, 65.

⁴⁹ Tombs, *The Paris Commune 1871*, 80-81.

⁵⁰ Dujčić et al, *Pariška komuna*, 170-174.

ipak bojali mogućeg državnog udara.⁵¹ Kao i Komitet javnog spasa, i Centralni komitet je zapravo samo komplicirao administrativnu sliku Pariza od ožujka do svibnja 1871. godine.

Uprava u gradu je podijeljena po arondismanima. Izabrani komunari su vršili funkciju nekadašnjeg gradonačelnika.⁵²

Vijećnici su bili vični kompliciranju administracije pa su tako mnogi od njih vršili više dužnosti odjednom: na primjer, jedna osoba bi funkcionirala i kao član komisije za sigurnost, a ujedno i obnašala poziciju predstavnika arondismana te je morala sudjelovati u sastancima Vijeća uz svoje privatne poslove. To bi jednostavno izmoždilo osobu. Zbog toga su ostavke bile svakodnevna pojava. Da stvar bude teža, komunari su ionako na sebe prebacili sve dužnosti upravljanja gradom i odbijali ih propisno prebaciti na druge organizacije ako je to značilo da oni na kraju neće odlučivati o ishodu, provedbi ili načinu provedbe. Time ni njihove dužnosti nisu zapravo bile potpuno objašnjene.

3.3. Nacionalna garda

Za vrijeme opsade je garda postala veoma popularna jer je dužnost gardiste podrazumijevala i dnevnu plaću od 1,50 franka. To nije bilo mnogo s obzirom da je prosječna cijena jaja bila 2 franka,⁵³ ali je to bio glavni pa i jedini izvor privrede za mnoge Parižane i njihove obitelji.

Kada se stvarno trebalo boriti, na primjer 19. i 30. studenog 1870. god., gardisti nisu bili pretjerano korisni. To nisu bili pravi vojnici pa nisu bili trenirani niti disciplinirani, što je dovodilo do njihovog paničarenja na bojištu, kukavičluka, dizorijentiranosti pa i povremenog ranjavanja vlastitih trupa. Regularna vojska na gardiste nije gledalo s poštivanjem, a to su gardisti morali zamjerati.

Gardisti su ipak svoje poštovanje stekli od stanovnika Pariza, u prvom planu zbog financijske vrijednosti narodu tijekom opsade. Na kraju pruskog pritiska, 1. ožujka, trebala se dogoditi parada Nijemaca kroz grad na što su gardisti reagirali naoružavanjem u slučaju

⁵¹ Tombs, *The Paris Commune 1871*, 82.

⁵² Tombs, *The Paris Commune 1871*, 87.

⁵³ Isto, 54.

iznenadnog napada. Međutim, do nikakvog incidenta nije došlo, ali je zato Centralni komitet dobio na popularnosti zbog svoje hrabrosti i hipotetske spremnosti da odbije neprijatelja.⁵⁴

Garda je bila i sam centar sukoba koji se dogodio 18. ožujka. Njihovu artiljeriju su građani branili i svoje gardiste kao zaštitnike grada i privređivače.

Kada je Komuna napokon uspostavljena, kako su i policija i redovna vojska ukinute, Nacionalna garda je u to vrijeme bila jedino vojno tijelo koje je ujedno na sebe preuzela i dužnosti policije. Garda je organizirana na lokalnoj bazi, po susjedstvima u kojima su živjeli, arondismanima, po već otprije postojećim postrojbama i sl. Svi zdravi muškarci su morali sudjelovati u radu garde, a oni koji bi to odbili bi bili izbrisani s izbornih lista.⁵⁵

Ne može se previše prosuditi njihova dužnost sigurnosti u gradu jer nema previše podataka o kriminalu (pa tako postoje i mitovi da ga uopće nije ni bilo). Baš zbog postojanja uglavnom sitnijeg kriminala: krađa, pijančevanja (za što su i sami često bili krivi), zaplijena novina, prekidanje kockanja, prostitucije ili naposljetku prekidanje noćnog pečenja kruha u pekarama, njihov posao je znao rezultirati rezigancijom prouzrokovanu dosadom, pa onda i zloupotrebama položaja kao i djelovanjem mimo naredbe.⁵⁶

Navodno su mnogi gardisti bili grozni u svom poslu općenito. Za vrijeme čuvanja straže ili očekivanja bitke bi se žalili na blato i vlagu, tražili bilokakvu izliku da pobjegnu sa svog položaja te redovito nisu slušali naredbe. Nasuprot tome, mnogi su voljeli paradirati gradom u uniformi i dodacima kojima bi se isticali.

General Gustave Cluseret je pokušao disciplinirati svoje vojnike reorganiziranjem četa i predlaganjem zajedničkog života grupe vojnika u barakama. Međutim, čete su se presporo formirale, a barake bile u groznom stanju. A kada je osnovan ratni sud, Komuna je odbila sankcionirati kazne pa je i on prestao postojati. No garda vjerojatno nikad ni ne bi mogla funkcionirati kao prava vojska čisto zbog svog demokratskog karaktera: zapovjedi su se mogle raspravljati i odbijati, a oficiri koji bi dobili otkaz su znali biti ponovno izabrani od svojih

⁵⁴ Isto, 64-65.

⁵⁵ Dujčić et al, *Pariška komuna*, 130-131.

⁵⁶ Tombs, *The Paris Commune 1871*, 89-90.

vojnika.⁵⁷ Naravno, nisu svi bili neposlušni, među njima je bilo i pravih vojnika s vrijednim ratnim iskustvom.

3.4. Uloga žena

Uloga žena je donekle označila samu Komunu, iako se, ako je vjerovati Tombsu, čini da se možda previše vjerodostojnosti pridodaje nekim slučajevima.

Žene su bile te koje su zapravo i započele cijeli ustanak pošto su digle uzbunu 18. ožujka kao reakciju na Vladin pokušaj premještanja topova, a sudjelovale su i u samom otporu tog dana. Bile su aktivno uključene u rat radom u tvornicama oružja i municije, bolnicama, odnosno brigom za ranjenike, opskrbom vojnika hranom, pićem i ostalim potrepštinama te gradjom barikada. Kao važnu funkciju su obnašale pozicije učiteljica u školama te u dječjim vrtićima i kao krojačice, pa se i zalagale za školu za djevojčice u kojoj bi se učile industrijskom radu. Navodno postoje i dokazi o ženama koje su preuzele oružje palih i ranjenih muškaraca te ih zamijenile u borbi, što zapravo i ne bi bilo toliko čudno.⁵⁸

Još 60-ih su sudjelovale u javnim skupovima, a tijekom opsade su proširile aktivnosti na političke klubove i druge organizacije poput one za obranu grada i pomoć ranjenima u kojoj je sudjelovalo više stotina članica. Postojali su i prijedlozi za žensku postrojbu pod nazivom Amazonke Seine, ali se čini da je samo ostalo na prijedlogu.⁵⁹

Dok Todd tvrdi kako postoje neki dokazi koji upućuju na ženske snage koje su se odupirale duže od muškaraca tijekom zadnjih dana Komune,⁶⁰ Tombs tvrdi kako je njihova uloga u borbama prenaplašena te to argumentira nepostojanjem sličnih izvještaja neprijateljske strane kojih bi u takvom slučaju zasigurno bilo.⁶¹ Tome pridružuje da žene nisu tražile niti su im bila ponuđena jednaka politička prava⁶² dok Todd odlučno zastupa feminističku ulogu Parižanka.⁶³ Naposljetku se čini da ako je postojala feministička uloga tadašnjih žena, ona se vjerojatno ograničila na

⁵⁷ Isto, 154-158.

⁵⁸ Todd, *Revolutions: 1789-1917*, 88-89.

⁵⁹ Tombs, *The Paris Commune 1871*, 134.

⁶⁰ Todd, *Revolutions: 1789-1917*, 89.

⁶¹ Tombs, *The Paris Commune 1871*, 139-142.

⁶² Isto, 137.

⁶³ Todd, *Revolutions: 1789-1917*, 89-90.

poslove koje su uključivale potporu borcima, za razliku od same borbe ili uprave, što potvrđuje i manjak njihovih pozicija u organizacijama Komune.⁶⁴

S druge strane, versajska strana je u svojoj propagandi optuživala Parižanke za svakakve zločine. Uglavnom su to bile optužbe za piromaniju. Na kraju je na stotine žena zbog takvih optužbi navodno ubijeno.⁶⁵ Pred ratnim sudom između kolovoza 1871. i siječnja 1873. god. na smrt je osuđena 1,051 žena, devet na prisilni rad, a 36 ih je premješteno u kolonije.⁶⁶

3.5. Crkva

Od samog početka su komunari bili za besplatno i specifično laičko obrazovanje. S time kao jednim od razloga, Crkva je odvojena od vlasti već pri samom osnutku Komune te su ukinuli financiranje religijskih potreba.⁶⁷ Ali nisu stali smo na tome: u samom Dekretu od 19. travnja naglašavaju vlast baziranu na znanosti za razliku od „svijeta zaraženog svećenicima.“⁶⁸

Animozitet prema Crkvi se samo nastavljao, a velikim dijelom je uzrokovan utjecajem religijskih figura na školstvo i nastavu. Tako im je postao prioritet izbaciti ih prvo iz škola⁶⁹ da bi se zatim raspravljalo i o proglašenju svih crkava komunalnim dobrom (na što je odgovor glasilo da se to podrazumijeva).⁷⁰ No čini se da je i sama funkcija crkava ugašena ako se sudi po zahtjevu da se dopusti korištenje crkava za okupljanje političkih klubova gdje bi se odgajali građani.⁷¹ Tako su klubovi nekada i vandalizirali sakralne građevine, religijski simboli su mankuti iz svih važnih institucija, a svećenici i časne sestre su maknuti sa svih dužnosti. Međutim, veliki dio stanovništva je podržavalo pa čak i štitilo religijske dužnosnike, među njima roditelji djece kojima su oni predavali, pacijenti o kojima su se brinule časne sestre i sl. Gardisti kojima bi bilo naređeno da se pozabave takvim poslovima su znali odbijati poslušnost u korist vjernika. Komunari su se koristili i propagandom, što stvarno govori koliko im je bilo stalo da se riješe crkvenog utjecaja. Navodno su znali paradirati kostima nađenim u nekoj crkvi za koje bi rekli da su od silovanih i ubijenih

⁶⁴ Tombs, *The Paris Commune 1871*, 142.

⁶⁵ Todd, *Revolutions: 1789-1917*, 88.

⁶⁶ Isto, 89.

⁶⁷ *Povijest 14*, 304.

⁶⁸ Tombs, *The Paris Commune 1871*, 219

⁶⁹ Dujčić et al, *Pariška komuna*, 297.

⁷⁰ Isto, 209.

⁷¹ Isto, 202.

djevojčica, širili vijesti da su u sakralnim građevinama pronađene sprave za mučenje i pobačaje ili da postoji tunel koji spaja spavaće prostore, odnosno samostane, svećenika i časnih sestara.⁷²

Tombs tvrdi kako je neprijateljstvo prema Crkvi vjerojatno i razlog velikog zapošljavanja žena tijekom tih nekoliko mjeseci pošto je netko morao zamijeniti svo osoblje u školama, bolnicama i na mjestima čuvara zatvorenika.⁷³

Tijekom Krvavog tjedna, dok su se gardisti povlačili pred nadolazećom versajskom vojskom, počeli su s ubijanjem taoca. Među njima je bio i pariški nadbiskup zbog čega su se na samom kraju zamjerali mnogim pojedincima.⁷⁴

4. KRAJ KOMUNE

Nakon kratkih dva mjeseca, Komuna je napokon doživjela svoj kraj. Nažalost, završetak te avanture se dogodio u sedam brutalnih dana, često nazivanih Krvavim tjednom, od 22. do 28. svibnja. Nesposobnost vodstva, kako upravnog, tako i vojnog, i neorganizirana i nedisciplinirana Nacionalna garda su naposljetku osjetile nadolazeću propast.

4.1. Borbe

Nakon što su se dogodile prve borbe 2. travnja, nade za bilokakve pregovore su potpuno nestale i pojavila se realnost građanskog rata. Već sljedećeg dana je Pariz poslao svojih 30 do 40,000 vojnika na Versailles, ali su im naponi bili bezuspješni. Nakon početnog zanosa gardista, razbježali su se čim je vladina vojska krenula u protuudar. Kao kaznu su pretrpjeli brza pogubljenja zatvorenika.⁷⁵

⁷² Tombs, *The Paris Commune 1871*, 99-100.

⁷³ Tombs, *The Paris Commune 1871*, 137.

⁷⁴ *Povijest 14*, 305.

⁷⁵ Tombs, *The Paris Commune 1871*, 153.

Već spomenuti manjak treniranja i organizacije, pojačano opijanjem gardista, dodani su konstantnom manjku ljudi i sporom grupiranju zbog čega im je i obrana na mjestima bila nevjerojatno tanka.⁷⁶

Uskoro je uslijedila ponovna i neizbježna opsada grada. Vojska Versaillesa, međutim, nije bila spremna na jednostavan napad na grad u kojem se ipak skrivala teška artiljerija te naoružani brodovi i vlakovi puni municije. Odlučili su se za prusku sporu taktiku kopanja rovova duž granice Pariza i manje borbe noću kada su izglednije šanse za prepad, a manje šanse da će neprijatelj vidjeti što spremaju. Parižani su još jednom stavljeni u čisto defanzivnu poziciju. Velika greška Komune je bila ta što su zamijenili generala Clusereta, iskusnog vojnika koji je htio razviti jaču obranu, no komunari su se pribojavali njegovog utjecaja pa su iskoristili privremeno napuštanje utvrde Issy kako bi otpustili i uhitili Clusereta (iako ju je on i ponovno zauzeo). Na njegovo mjesto je 1. svibnja došao neiskusni Rossel koji je nakon ambicioznih planova za napad igubio utvrdu Issy nakon osam dana, dao ostavku i optužio gardiste za neposlušnost. Posljednja osoba koja je vršila tu dužnost bio je (vjerojatno najpožrtvovniji) član Komune Delescluze, čovjek bez ikakvog ratnog iskustva. Broj vojnika se sa svake strane promjenio, do nedavno su bili skoro podjednaki da bi se pred zauzeće Pariza broj versajskih snaga popeo na oko 130,000, a broj gardista pao na oko 50,000. Moralu gardista nisu pomagale niti lažne vijesti u novinama o stalnim pobjedama Komune. U noći s 21. na 22. svibnja, versajske trupe su probile jugozapadne zidine, na što Delescluze nije oglasio alarm iz nepoznatog razloga. Zbog tog iznenadnog napada i Delescluzeovog negiranja činjenica, mnogi gardisti su se jednostavno predali, a rezervne postrojbe su uhvaćene na spavanju. Gardisti su bezuspješno pokušavali usporiti neprijatelje paljenjem kuća dok su ovi marširali prema sjeveroistoku grada. Snage Nacionalne garde su, čini se, zadržale svoj lokalni karakter i više se koncentrirale na obranu vlastitih susjedstava umjesto grada u cjelini. Posljednja obrana se organizirala na istoku grada gdje je Nacionalna garda doživjela svoj kraj.⁷⁷

⁷⁶ Isto, 154.

⁷⁷ Tombs, *The Paris Commune 1871*, 161-172.

4.2. Barikade

Već naveliko poznat simbol francuskih ustanaka – barikade – su se koristile i ovog puta naveliko. Međutim, zbog navedene hausmanizacije, obrana grada putem barikada nije mogla proći s velikim uspjesima. Mogle su se postaviti uglavnom u užim, pomoćnim ulicama, dok je zabilježeno samo nekoliko „velikih“ barikadi. Na postavljanju istih je sudjelovalo šire građanstvo, od svakakvog materijala, madraca, zemlje i kamenja,⁷⁸ a žene su morale biti tu da pruže potrebnu pomoć ili opskrbe vojnike.

Oko 900 barikada je podignuto u Parizu,⁷⁹ većina njih nije dugo izdržala pod naletima neprijateljske vojske dok su na samo otprilike stotinjak uopće bili smješteni vojnici.⁸⁰ Na stotine takvih obrambenih sredstava nije niti moglo biti branjeno s obzirom na ograničen broj gardista kojim je Pariz raspolagao.⁸¹

Funkcionalnost tih barikada bi propala čim bi neprijateljska vojska našla put u okolne zgrade, nakon čega su s krovova i prozora imali slobodan vidik na imobilizirane Parižane koji su mogli samo čekati da budu napadnuti.⁸²

Posljednji vojni delegat Delescluze je, nakon što su ga sramotno vlastiti vojnici vratili s vrata grada misleći da pokušava spasiti vlastitu glavu dok je on zapravo, u očaju, htio potražiti pomoć Nijemaca, potražio svoje zadnje počivalište na jednoj od napuštenih barikada i time postao jedini član Komune koji je pao u borbi.⁸³

5. POSLJEDICE

Nakon okrutnog posljednjeg tjedna Komune, nikakve stvarne pobjede nije bilo. Sve za što su se, koliko u teoriji, koliko u praksi, zalagali komunari, nestalo je skupa s njihovom posljednjom obranom. Naravno, ideje komune su ostale u preživjelima, ali do neke stvarne i opipljive promjene uzrokovane pravim djelovanjem Komune nije bilo. Ostale su posljedice jedino sukoba, no i one su

⁷⁸ *Povijest 14*, 305.

⁷⁹ Tombs, *The Paris Commune 1871*, 166.

⁸⁰ Isto, 171.

⁸¹ *Povijest 14*, 305.

⁸² Tombs, *The Paris Commune 1871*, 167.

⁸³ Isto, 169-170.

se brzo ispravile. Međutim, puni jači od njenog stvarnog utiska je imao onaj mitski element koji će kasnije koristiti i motivirati socijaliste i naposljetku komuniste. Moglo bi se reći da je možda jedina važna posljedica ove revolucije ta što je smatrana od strane nekih podsljednijim tragom stare revolucije jakobinaca.⁸⁴

5.1. Posljedice za grad

Autnomija grada je nakon poraza potisnuta, a politička uloga Pariza više nije bila tako značajna kao nekada kada su odlučivali za cijelu Francusku. Nacionalna skupština je nastavila zasjedati u Versaillesu narednih osam godina. Socijalisti i revolucionari su bili primorani skrivati se na neko vrijeme, no nakon 1880. god. su se vratili u raznim socijalističkim strankama. Sindikati su preuzeli skrb nad radnicima nakon pada komunara, uz pomoć radikalnih republikanaca. Nacionalna garda je, naravno, ukinuta, a posljedice na sam grad su primarno bile zbog rata: fizičke štete koje su se ubrzo popravile i smanjenje stanovništva za otprilike 300,000 ljudi, ali je i to donekle nadoknađeno povratkom mnogih natrag u Pariz.⁸⁵

Što se tiče glavnog cilja Komune – Republike – ona je opstala. Posvađani orleanisti i legitimisti su riješili konflikt pošto je pretendent na prijestolje, grof de Chambord, odbio prihvatiti trobojnicu kao svoju zastavu.⁸⁶ Samim time je povratak monarhije itekako otežan. Navodno je moguće da je Thiers provincijskim republikancima obećao Republiku kako se ne bi udružili s komunarima.⁸⁷

5.2. Šire posljedice

Šire posljedice komunarske avanture se tiču Marxa i Engelsa, a onda Lenjina i boljševika koji su proširili priču i mit o Komuni uzdigli da bude inspiracija svim socijalistima/komunistima te su uspjeli stvoriti vjerovanje o kontinuitetu socijalističke revolucije koja se nastavljala još u Španjolskom građanskom ratu (1936.-1939.). Spomenuti revolucionari su detaljno proučavali i

⁸⁴ Todd, *Revolutions: 1789-1917*, 117.

⁸⁵ Tombs, *The Paris Commune 1871*, 186-188.

⁸⁶ Carpentier i Lebrun, *Povijest Francuske*, 226.

⁸⁷ Tombs, *The Paris Commune 1871*, 184-185.

stvorili lekcije od Komune kako bi im poslužile za kasniju revoluciju u Rusiji. Većinom su se osjećali inspirirani činjenicom da su radni slojevi uspjeli vladati jednim velikim središtem,⁸⁸ tj. bili su nadahnuti „prvom socijalističkom revolucijom.“⁸⁹

⁸⁸ Todd, *Revolutions: 1789-1917*, 117.

⁸⁹ *Povijest 14*, 306.

6. ZAKLJUČAK

Pariška komuna je bila zanimljiv slučaj koji je označio prekretnicu revolucija – spoj stare jakobinske revolucije s novim elementima koji su motivirali i prerasli u socijalističke revolucije nekoliko desetljeća poslije. Osim toga, u kratkom periodu kojeg su imali na raspolaganju nakon opsade grada, Komuna je legitimno izabrana, bez obzira na suzdržane glasove. Time je građanski rat postao rat dviju demokracija.

Iz očaja jedne opsade u paniku druge, Komuna nije uspjela ostvariti veliku većinu svojih nauma i propisanih dekreta, ali je zato pokazala moć radničkog sloja i da čak i potpuno nedisciplinirana vojska može opstati dva mjeseca protiv one regularne. Žene, iako možda nisu puno dobile, iskusile su aktivnosti građanskog, radničkog, političkog i vojnog života.

Vijeće je konstantno bilo kontradiktorno te su sami sebe izigrali demokratskim i altruističkim parolama koje su se pokazivale ispraznima iz odluke u odluku. Vodstvo je ubrzo postalo kaotično, neorganizirano i podijeljeno te nisam siguran je li činjenica što su uspijevali voditi silne rasprave usred tako napetog stanja pohvalna ili ne.

Naposljetku, komunari možda nisu puno postigli, a s obzirom na obnovu grada i stanovništva, kao i povratak trobojnice, nisu ostavili niti nekog vidljivog traga, ali je preostao mit revolucije koji je nastavio hraniti revolucionarnu tradiciju francuskog naroda, a napose Parižana te je isti taj mit na kraju motivirao velika revolucionarna imena poput Lenjina koji je iskoristio poduke iz ove dvomjesečne vlasti kako bi organizirao svoje napore ka socijalističkoj revoluciji.

LITERATURA

1. Carpentier, Jean i François Lebrun. *Povijest Francuske*. Zagreb: Barbat, 1999.
2. Dujić, Andrija, Radule Knežević, Božo Novak, Zdravko Tomac i Radovan Vukadinović, ur. *Pariška komuna – originalni zapisnik 31 sjednice*. Zagreb: Centar za aktualni politički studij, 1971.
3. Hobsbawm, Eric. *Doba kapitala (1848.-1875.)*. Zagreb, 1989.
4. *Povijest 14: industrijalizacija i nacionalne revolucije (1848.-1871.)*. Zagreb: Jutarnji list, 2008.
5. Todd, Allan. *Revolutions: 1789-1917*. Cambridge: Cambridge University Press, 2006.
6. Tombs, Robert. *The Paris Commune 1871*. London-New York: Longman, 1999.